

A bhith nad fhi anais

LEABHRAN AIRSON DAOINE ÒGA
ANN AN IMEACHDAN CÙIRTE ÈISTEACHD CHLOINNE

A bhith nad fhi anais

LEABHRAN AIRSON DAOINE ÒGA
ANN AN IMEACHDAN CÙIRTE ÈISTEACHD CHLOINNE

Taing shònraichte don chloinn ann am Bun-sgoil Albert ann an Springburn agus Bun-sgoil Ghleann Dail ann am Pollokshields.

Dealbhan le Eleanor Meredith,
Colaiste Ealain agus Dealbh Donnchadh Iordanstone, Oilthigh Dhundè

Dèante airson Riaghaltas na h-Alba le Astron B41393 06/05
Foillsichte le Riaghaltas na h-Alba, Òg-mhìos, 2005
Tha 100% den sgrìobhainn seo air a chlà-bhualadh air pàipear ath-chuartaichte agus gabhar ath-chleachdadh 100%

clàr- innse

- 01 ro-ràdh
- 02 dè a tha ann am fianais?
- 04 ciamar a tha thu a' faireachdainn mu bhith nad fhianais?
- 06 cò a dh'fhaodas do chuideachadh?
- 08 dè a thachras mus tig thu gu cùirt?
- 09 a' chùirt
- 10 cò a tha anns an t-seòmar-cùirte agus dè an obair a tha aca?
- 11 an èisteachd cùirte – dè a tha agad ri dhèanamh
- 12 ag innse na tha fios agad don chùirt
- 14 ceumannan sònraichte gus do chuideachadh le fianais a thoirt seachad
- 16 a' cleachdadh ceangal telebhisean
- 18 a' cleachdadh scrion
- 20 a' cleachdadh neach-taice
- 21 ceum sònraichte eile gus do chuideachadh le fianais a thoirt seachad
- 22 a' taghadh ceum sònraichte
- 23 a' tadhal air a' chùirt
- 24 a' feitheamh ri bhith nad fhianais
- 25 dè a thachras as dèidh dhut do chuid fianais a thoirt seachad?
- 26 cuimhnich faighneachd airson cuideachadh
- 28 ceistean?
- 29 a bheil ceistean sam bith eile agad?
- 30 beag-fhaclair – dè a tha na faclan seo a' ciallachadh?

ro- ràdh

Chaidh an leabhran seo a thoirt dhut a chionn is gu bheil thu gu bhith nad fhianais ann an cùis lagha èisteachd chloinne.

Is dòcha gu bheil thu air litir fhaighinn mu dheidhinn seo bho neach-aithris na cloinne no neach-lagha.

Tha dragh air cuid de dhaoine gun tèid iarraidh orra fianais a thoirt seachad.

Chan eil fios aig cuid de dhaoine dè a tha e a' ciallachadh a bhith nad fhianais.

Innsidh an leabhran seo barrachd dhut mu dheidhinn a bhith nad fhianais agus feuchaidh e ri feadhainn de na ceistean cudromach a fhreagairt.

Tha cùirtean gu math tric a' cleachdadh faclan nach eil thu 's dòcha air a chluinntinn roimhe. Gus do chuideachadh le bhith a' tuigsinn, tha liosta de chuid de na faclan a thathas a' cleachdadh aig cùl an leabhra seo.

dè a tha ann am fianais?

Is e a tha ann am fianais ach cuideigin aig a bheil fios 's dòcha air rudeigin cudromach.

Mar as trice tha cùis lagha èisteachd chloinne a' tòiseachadh le draghan mu dheidhinn leanabh no neach òg. Ma dh'fhaodte gu bheil thusa air rudeigin fhaicinn no a chluinntinn no 's dòcha gu bheil rudeigin air tachairt dhut.

Ma dh'fhaodte gu bheil thu air bruidhinn ris a' phoileas, neach-obrach sòisealta no neach-lagha, agus air na tha fios agad innse dhaibh.

As dèidh don phoileas agus luchd-obrach sòisealta a h-uile dad a rannsachadh 's dòcha gu bheil iad air aithisg a chur gu neach-aithris na cloinne. Is e obair an neach-aithris co-dhùnadh co dhiubh a bu chòir don chùis a dhol gu èisteachd chloinne.

Uaireannan chan eil daoine aig an èisteachd chloinne ag aontachadh mu na tha air tachairt; no 's dòcha nach eil e soilleir dè a thachair. Ma dh'fhaodte gum feum a' chùis èisteachd chloinne an uairsin a dhol gu cùirt.

A-nise is dòcha gum feum thu na tha fios agad innse don chùirt. Is e an 'fhianais' agad a theirear ris a seo.

Aon uair 's gu bheil thusa agus fianaisean sam bith eile air an fhianais aca a thoirt seachad faodar co-dhùnadh a ghabhail mu na tha air tachairt agus an ath rud a bu chòir tachairt.

Chan urrainn don chùirt co-dhùnadh a dhèanamh ach le cuideachadh fiosrachaidh bho fhianaisean coltach riutsa.

ci amar a tha thu a' faireachdainn mu dheidhinn a bhith nad fhianais?

Tha tòrr dhaoine òga nam fianaisean, mar sin chan fheum thu a bhith a' faireachdainn gu bheil thu leat fhèin.

Tha e fìor chudromach a bhith nad fhianais.
Tha e mu dheidhinn a bhith ag innse na fìrinn.

Tha cuid de dhaoine nach aithne cus mu dheidhinn a bhith nad fhianais no mu bhith a' dol gu cùirt. Na gabh dragh. Tha mòran rudan ann a dh'fhaodar a dhèanamh airson do chuideachadh.

Bidh thu air litir fhaighinn, a bheir dhut ceann-latha agus àm an uair a tha feum ort mar fhianais.

Bu chòir dhut innse don neach-aithris no an neach-lagha cho luath 's as urrainn dhut ma tha adhbhar cudromach ann carson a dh'fhaodadh an ceann-latha sin a bhith duilich dhut, mar eisimpleir, ma tha thu a' suidhe deuchainn san sgoil.

Seo cuid de na rudan a tha daoine òga eile air faighneachd mu dheidhinn.

Dè a thachras aig cùirt?

Cò a bhios aig a' chùirt?

Am feum mi duine sam bith fhaicinn a tha a' cur eagal orm?

Am bi mi sàbhailte?

Am bi mi leam fhèin?

A bheil mi air rudeigin a dhèanamh ceàrr?

Dè a chanas mi anns an sgoil no ri caraidean?

Cò a chuidicheas mi an uair a tha mi nam fhianais?

Cuidichidh am fiosrachadh anns an leabhran seo na ceistean sin a fhreagairt.

cò a dh' fhaodas do chuideachadh ?

Tha mòran dhaoine ann a dh'fhaodas do chuideachadh.

Uaireannan faodaidh e a bhith na chuideachadh bruidhinn ri do charaidean, ach mura bheil thu airson seo a dhèanamh, ma dh'fhaodte gum biodh e na b'fhasa dhut bruidhinn ri cuideigin anns an teaghlach agad no ri cuideigin aig an sgoil agad.

Seo feadhainn de na daoine air a bheil e mar dhleastanas do chuideachadh:

Faodaidh **neach-aithris na cloinne** do chuideachadh. Is dòcha gu bheil thu air bruidhinn riutha an uair a dh'fhaighnich iad ceistean dhut mu dheidhinn an fhianais agad. Innsidh iad dhut mu dheidhinn na cùirte agus mìnichidh iad dè a thachras.

Ma dh'fhaodte gu bheil **neach-lagha** air iarraidh ort a bhith nad fhianais. Bu chòir dhut iarraidh orra do chuideachadh.

Is e a tha ann an **neach-obrach sòisealta** ach cuideigin a tha ag obair le daoine a tha feumach air barrachd cuideachaidh. Èistidh iad riut agus feuchaidh iad ris na ceistean agad a fhreagairt.

Neach-dìona. Ann an cuid de chùisean bidh duine ris an canar neach-dìona ann airson do chuideachadh.

dè a thachras mus tig thu gu cùirt?

Is dòcha gum bi neach-aithris na cloinne no an neach-lagha airson ceistean a chur ort. Tha seo gan cuideachadh gus a' chùis a dheasachadh airson na cùirte.

Cuiridh iad thugad litir ag innse dhut cuin a bu toil leotha coinneachadh riut. Faodaidh tu inbheach a thoirt leat airson companas agus taic. Faighnich dhaibh a bheil e ceart gu leòr don neach seo suidhe ri do thaobh tron choinneimh.

Ma dh'fhaodte gum bi luchd-lagha eile airson bruidhinn riut cuideachd agus bu chòir dhut smaointinn mu dheidhinn càit' a b' fheàrr leat coinneachadh riutha. Is fheàrr le cuid de chloinn òga ma thig an neach-lagha chun na dachaigh aca; 's fheàrr le feadhainn òga eile am faicinn ann an oifis. Faodaidh tusa co-dhùnadh a dhèanamh mu dheidhinn seo. Faodaidh tu cuideachd àm a mholadh mar as fheàrr a fhreagras ort fhèin. A-rithist, tha e ceart gu leòr cuideigin a bhith agad airson suidhe ri do thaobh, fhad 's nach e fianais a tha annta cuideachd.

An uair a tha an neach-aithris no an luchd-lagha a' cur cheistean ort, bu chòir dhut an fhìrinn innse an-còmhnaidh.

As dèidh dhut an leabhran seo a leughadh ma dh'fhaodte gum bi cuid de cheistean agad fhathast. Feuchaidh iad rim freagairt dhut.

a' chùirt

Tha cùirtean air feadh na h-Alba agus tha iad a' dèiligeadh ri diofar sheòrsachan cùise.

Uaireannan tha na cùirtean a' dèiligeadh ri cùisean an uair a tha cuideigin fo chasaid gu bheil iad air an lagh a bhriseadh. Aig amannan eile, tha na cùirtean a' dèiligeadh ri co-dhùnidhean airson èisteachdan chloinne.

Is e an siorraidh an neach a tha os cionn na cùirte. Is e an obair acasan dèanamh cinnteach gu bheil na fianaisean gu lèir, fianaisean òga nam measg, comasach air na tha fios aca innse don chùirt.

Èistidh an siorraidh ris an fhianais agad agus ni e/i co-dhùnadh deireannach air an ath rud a bu chòir tachairt.

Is e togalaichean le barrachd air aon seòmar-cùirte nam broinn a tha anns a' chuid as motha de chùirtean.

cò a tha anns an t-seòmar-cùirte?

Tha **an siorraidh** an-còmhnaidh sa chùirt. Is e a' phàirt as cudromaiche dhen obair aca dèanamh cinnteach gu bheil a h-uile dad air a dhèanamh gu cothromach agus gu bheil a' cumail ri riaghailtean na cùirte.

Neach-aithris na cloinne no neach-lagha: Seo na daoine a bhios a' faighneachd nan ceistean gus an tèid aig na fianaisean air an fhianais aca a thoirt seachad.

An clàrca: Tha uallach air an neach seo air pàipearan agus clàran na cùirte.

Oifigear na cùirte (uaireannan theirear macer ris): Tha uallach air an neach seo airson cuideachadh a thoirt don t-siorraidh agus daoine eile anns a' chùirt. Leigidh oifigear na cùirte fhaicinn do dh'fhianaisean cuideachd cuin a tha an t-àm acasan an cuid fianais a thoirt seachad.

Faodaidh **cuid de bhuill teaghlaich agus neach-dìona** a bhith an làthair cuideachd. Is e neach neo-eisimeil a tha ann an neach-dìona a dh'fhaodas a bhith air ainmeachadh gus coimhead as dèidh na h-ùidhean agadsa.

Bidh an neach a dh'iarr ort tighinn gu cùirt comasach air mineachadh cò eile a dh'fhaodadh a bhith ann.

Chan fhaod buill dhen phoball faighinn a-steach an uair a tha cùirt a' dèiligeadh ri cùis lagha èisteachd chloinne.

an èisteachd cùirte – na dh'fheumas tu a dhèanamh

Ma tha daoine ag aontachadh mu na tha air tachairt anns an èisteachd chloinne, ma dh'fhaodte nach fheum thu tighinn gu cùirt no ceistean sam bith a fhreagairt no fianais sam bith a thoirt seachad.

Mura h-aontaich iad, 's dòcha gum feumar èisteachd cùirte a chumail agus an uairsin thèid iarraidh ort na tha fios agad innse don chùirt.

Tha feum aig an t-siorraidh air fianaisean, an cuid fianais a thoirt seachad gus an tèid aca air dealbh a thogail de na tha air tachairt. As aonais fianaisean cha bhi fios aig an t-siorraidh dè a tha air tachairt agus cha tèid aige air co-dhùnadh ceart a ruighinn aig deireadh na cùise.

Aon ma seach, innsidh na fianaisean don chùirt na thachair no na tha fios aca. Seo an fhianais aca.

Gus do chuideachadh le do chuid fianais a thoirt seachad thèid ceistean a chur ort, mar as trice leis an neach-aithris agus an luchd-lagha. Ma dh'fhaodte gun cuir an siorraidh ceistean ort cuideachd.

Faodaidh an neach-aithris no an luchd-lagha ceistean a chur ort mu rudeigin a dh'fhaodadh a bhith air tachairt dhut no do chuideigin eile. No faodaidh iad faighneachd dhut mu rudeigin a tha thu 's dòcha air fhaicinn no a chluinntinn.

Bu chòir dhut èisteachd gu cùramach agus feuchainn ri freagairt cho cuimseach 's as urrainn dhut a thoirt seachad.

Mar fhianais, is e an obair agadsa na ceistean a fhreagairt gu fìrinneach agus na tha fios agad innse don chùirt.

Faodaidh cuid de cheistean a bhith duilich am freagairt no 's dòcha gum feumar rùn-dìomhair innse. Tha seo ceart gu leòr. Bu chòir dhut a chuimhneachadh gu bheil a' chùirt gu math tric a' cluinntinn dhaoine a' bruidhinn mu rudan pearsanta agus tuigidh iad mar a tha thu a' faireachdainn. Bu chòir dhut d'ùine a ghabhail agus cumail ag innse na fìrinn.

Bidh an neach-aithris agus an luchd-lagha airson sùil a thoirt air na thuirt thu. Faodaidh iad cuideachd sgrùdadh a dhèanamh air na thuirt thu le bhith a' faighneachd cuid de cheistean a-rithist. 'S e rud àbhaisteach a tha seo. Chan eil ach aon rud air am bu chòir dhut smaointinn agus 's e sin an fìrinn innse don chùirt.

ag innse na tha fios agad don chùirt

Chan eil fios aig an t-siorraidh agus an luchd-lagha dè a thachair. Feumaidh tusa an cuideachadh le bhith ag innse don chùirt na tha fios agad.

Tha cuid de rudan cudromach ann a dh'fhaodas seo a dhèanamh nas fhasa.

- **Èist gu cùramach an-còmhnaidh** ris gach ceist. Freagair a' cheist ach feuch gun a bhith nad chabhaig.
- **Bruidhinn gu soilleir.** Ma tha thu a' bruidhinn gu soilleir thèid aig an t-siorraidh air do chluinntinn ceart agus cha bhi aige/aice ri iarraidh ort a h-uile rud a ràdh a-rithist.
- Ann am mòran chùirtean, tha a h-uile rud a tha tachairt air a chlàradh air teip. Is e adhbhar eile a tha seo airson bruidhinn gu soilleir. Tha e cuideachd a' ciallachadh **nach fhaod thu dìreach do cheann a ghnogadh no a chrathadh. Feumaidh tu bruidhinn a-mach gu làidir.**
- **Is e an fhianais agad fhèin a tha anns na tha thu ag innse don chùirt.** Feumaidh a' chùirt cluinntinn bhut anns na faclan agad fhèin. **Cha bu chòir do dhuine sam bith innse dhut dè a bu chòir dhut a ràdh.**

- **Feumaidh tu dèanamh cinnteach gu bheil thu a' tuigsinn dè a tha gach ceist a' ciallachadh mus freagair thu.** Mura bheil thu a' tuigsinn facal no abairt no pàirt dhen cheist, bu chòir dhut **iarraidh orra a mhineachadh no a ràdh ann an dòigh eadar-dhealaichte.** Na dèan tuairmse idir. Cùm a' faighneachd gus a bheil thu cinnteach gu bheil thu a' tuigsinn.
- Mura bheil thu cinnteach a thaobh freagairt no nach urrainn dhut rudeigin a chuimhneachadh, dìreach innis dha na daoine anns a' chùirt. **Cha bu chòir dhut feuchainn ri tuairmse a thoirt seachd no freagairt a dhèanamh suas.**
- **Cuimhnich nach fheum thu aontachadh ris a h-uile dad a tha an neach-aithris no an luchd-lagha ag ràdh riut** agus nach fheum thu dad a ràdh dìreach airson an toileachadh. Cha bu chòir dhut dad a dhèanamh suas no dad fhàgail a-mach.
- **Is e an fhìrinn innse an obair as cudromaiche a tha agadsa ri dhèanamh. Innis an fhìrinn an-còmhnaidh.**

ceumannan sònraichte gus do chuideachadh le fianais a thoirt seachad

Chan eil e an-còmhnaidh furasta a bhith nad fhianais ann an cùirt, gu sònraichte airson daoine òga. Tuigidh inbhich gura dòcha gu bheil thu draghail.

Tha an lagh a' leigeil leis a' chùirt diofar dhòighean a thairgsinn dhut a chuidicheas tu ann a bhith a' toirt seachad an fhianais agad.

Faighnichidh an neach-aithris no an neach-lagha am b' fheàrr leat do chuid fianais a thoirt seachad le:

- **bhith a' cleachdadh scrion anns an t-seòmar-cùirte;**
- **bhith a' cleachdadh ceangal telebhisean ann an seòmar eile air taobh a-staigh togalach na cùirte;**
- **neach taice a bhith cuide riut an uair a tha thu a' cleachdadh scrion no ceangal telebhisean.**

Faodaidh an neach-aithris, an neach-lagha no an neach-obrach sòisealta do chuideachadh le bhith a' mìneachadh nan diofar dhòighean seo dhut. **Is e 'ceumannan sònraichte' a theirear ris na dòighean diofraichte seo.**

a' cleachdadh ceangal telebhisean

Faodaidh tu a bhith nad fhianais le bhith a' cleachdadh telebhisean sònraichte gun a bhith a' dol a-steach don t-seòmar-cùirte. Faodaidh seo do chuideachadh mura bheil thu cinnteach mu bhith a' dol a-steach do sheòmar-cùirte luma làn dhaoine. **Faodaidh tu an telebhisean seo a chleachdadh airson an fhianais agad a thoirt don chùirt.**

Mar as trice tha seòmar ceangal na telebhisean anns an aon togalach ris a' chùirt. Tha an telebhisean ceangailte ris an t-seòmar-cùirte far a bheil telebhiseanan agus camarathan aig an t-siorraidh, an neach-aithris agus an luchd-lagha cuideachd. An uair a tha iad seo air an tionndadh air, **thèid agad air an neach a tha a' cur nan ceistean ort fhaicinn agus a chluinntinn ach chan fhaic thu neach sam bith eile. Chì agus cluinnidh a h-uile duine a tha anns an t-seòmar-cùirte thusa.**

Tha smachd aig an t-siorraidh air an telebhisean agus na camarathan. Fiù's an uair a tha an luchd-lagha a' bruidhinn riut, tha an siorraidh gad fhaicinn 's gad chluinntinn an-còmhnaidh a thuilleadh air neach sam bith eile a tha anns an t-seòmar airson taic a thoirt dhut.

Ma roghnaicheas tu an ceangal telebhisean a chleachdadh, seo cuid de na rudan air am bu chòir fios a bhith agad:

- Feumaidh an siorraidh, an neach-aithris agus an luchd-lagha fhathast rudan a sgrìobhadh sìos agus uaireannan faodaidh seo a bhith gu math slaodach. Na gabh dragh ma tha beàrnann ann eadar ceistean.
- Uaireannan tionndaidhidh an neach-aithris no an luchd-lagha air falbh airson bruidhinn ris an t-siorraidh no daoine eile anns an t-seòmar-cùirte.
- Uaireannan tionndaidhidh an siorraidh an camara dheth gus an tèid aca air bruidhinn mu thrioblaid lagha. Tha seo uile gu math àbhaisteach.

Ma mhothaicheas tu do thrioblaid sam bith leis an telebhisean no na camarathan, bu chòir dhut innse don t-siorraidh. Mar eisimpleir:

- mura faic thu ach pàirt de dh' aodann no ceann an neach-aithris no an neach-lagha;
- no mura cluinn thu na ceistean ceart an uair a tha iad a' bruidhinn riut.

Ma tha adhbhar sònraichte ann carson nach urrainn dhut a dhol gu togalach na cùirte, is dòcha gum faod thu ceangal telebhisean ann an seòmair togalach eile air falbh bhon chùirt a chleachdadh. Faodaidh tu faighneachd mu dheidhinn seo.

a' cleachdadh scrion

Is dòcha gu bheil cuid de dhaoine airson a dhol a-steach don t-seòmar-cùirte airson an fhianais aca a thoirt seachad.

Faodaidh tu a bhith nad fhianais a' cleachdadh scrion.

Faodaidh seo do chuideachadh ma tha thu draghail mu bhith a' faicinn cuideigin sònraichte anns an t-seòmar-cùirte.

Faodar scrion a chur suas anns an t-seòmar-cùirte gus nach fheum thu coimhead air an neach sin. Tha an scrion mar chùirtear a tha a 'sgaradh an t-seòmair'.

Chan fhaic thu an neach a tha a' dèanamh dragh dhut, ach bidh thu fhathast air chomas an siorraidh, an neach-aithris, luchd-lagha agus luchd-obrach cùirte eile fhaicinn.

Mar as trice tha an scrion air a chleachdadh còmhla ri camara gus an tèid aig an neach air taobh eile na scrion air d'fhaicinn.

a' cleachdadh neach-taice

Faodaidh 'neach-taice' a bhith agad cuideachd a thuilleadh air an scrion no ceangal telebhisean. Tha cuid de dhaoine òga ga fhaighinn cuideachail neach-taic inbheach a bhith aca gus suidhe còmhla riutha fad an t-siubhail sa chùirt, anns an t-seòmair-cùirte no anns an t-seòmair ceangail telebhisean.

Faighnichidh a' chùirt dhut a bheil thu ag iarraidh seo agus bu chòir dhut smaointinn cò an neach a b' fheàrr airson suidhe còmhla riut.

Dh'fhaodadh gur e cuideigin bhon t-Seirbheis Fhianais a bhiodh agad mar neach-taice, cuideigin bho bhuidheann taice eile, neach-teagaisg, neach-obrach sòisealta no cuideigin a tha càirdeach dhut.

Mura bheil thu ag iarraidh scrion no ceangal telebhisean, faodaidh tu fhathast faighneachd mu neach-taice a bhith agad sa chùirt còmhla riut.

ceum sònraichte eile airson do chuideachadh le fianais a thoirt seachad

Fianais air choimisean

Bho Samhain 2005, ann an cuid de chùisean, faodaidh an neach-aithris no an neach-lagha cuideachd co-dhùnadh leigeil leat do chuid fianais a thoirt seachd mus tòisich an còrr dhen chùis lagha. Faodaidh seo a bhith cuideachail ma tha dàil gu bhith air a' chùis lagha airson ùine mhòr. Ma tha iad airson seo a dhèanamh bruidhnidh iad ribh agus minichidh iad dè a tha e a' ciallachadh agus mar a dh'fhaodas e do chuideachadh.

a' taghadh ceum sònraichte

Feumar innse don chùirt de na ceumannan sònraichte as fheàrr leat a chleachdadh mus tig thu a thoirt seachad do chuid fianais.

Tha e fìor chudromach gun leig thu fhaicinn don neach-aithris no an neach-lagha dè a tha thu a' smaointinn mu dheidhinn a bhith nad fhianais agus dè na rudan a dh'fhaodadh dragh a chur ort.

Bidh iadsan an uairsin air chomas do chuideachadh le co-dhùnadh a ruighinn mu na ceumannan sònraichte as fheàrr dhutsa. Is dòcha gu bheil beachd agad mar-thà mu dheidhinn nan ceumannan a bhiodh tu airson a chleachdadh dìreach bho bhith a' leughadh an leabhraìn seo.

Is dòcha gu bheil thu toilichte a bhith nad fhianais as aonais taic a bharrachd sam bith. Is dòcha nach eil thu ag iarraidh an ceangal telebhisean no an scrion.

Bu chòir dhut smaointinn gu math faiceallach mu dheidhinn seo agus barrachd fiosrachaidh iarraidh gus do chuideachadh le làn thuigse fhaighinn air cò ris a bhios e coltach.

Cuimhnich gum bi a' chùirt a' suileachadh gum bi cuideachadh air choireigin aig daoine òga uile.

Mar a tha ceann-latha na cùirte a' tighinn nas fhaisge, is dòcha gun co-dhùn thu gum b' fheàrr leat dòigh eile air fianais a thoirt seachad. Innis don neach-aithris no an neach-lagha agus bruidhnidh iadsan mu dè a ghabhas dèanamh.

a' tadhal air a' chùirt

Is dòcha nach robh thu ann an cùirt riamh roimhe.

Tha a' chuid as motha de dhaoine òga a' faireachdainn nas fheàrr mu bhith nam fianaisean ma tha fios aca dè a tha romhpa agus ma tha iad air tadhal air a' chùirt ro-làimh.

Faodaidh tu na cuairtean seo a chur air dòigh leis an neach-aithris, neach-obrach sòisealta no neach-lagha.

Faodaidh tu cuideachd sùil a thoirt timcheall seòmar-cùirte 'mas fhìor' air CD ROM.

Is e fìor dheagh bheachd a tha seo. Faodaidh tu coimhead timcheall, coinneachadh ri cuid de luchd-obrach na cùirte agus ma thogras tu, faodaidh tu feuchainn air an scrion no an ceangal telebhisean a chleachdadh. Ma tha thu a' dol a thoirt seachad do chuid fianais bho àite eile bu chòir dhut a chur air dòigh tadhal an sin an àite a dhol don t-seòmar-cùirte.

a' feitheamh ri bhith nad fhiannais

Is e àiteachan trang a tha ann an cùirtean agus tha feum air tòrr planadh agus deasachadh mus bi a h-uile dad deiseil airson tòiseachadh. Ma tha e air ùine mhòr a thoirt ceann-latha fhaighinn, 's dòcha gu bheil thu a' faireachdainn beagan sgìth mar-thà. Ma tha thu a' faireachdainn mar seo, innis don neach-aithris, an neach-lagha, no an neach-obrach sòisealta agad ma tha fear agad.

Uaireannan is dòcha gun tèid innse dhut gu bheil an ceann-latha air atharrachadh no gu bheil thu air tòiseachadh air do chuid fhianais a thoirt seachad agus gun tèid innse dhut gum feum thu tilleadh air ais airson crìochnachadh latha air choireigin eile.

Is dòcha gum feum thu feitheamh greis mus tèid iarraidh ort fianais a thoirt seachad. Feuchaidh an neach-aithris no an neach-lagha ri dhèanamh cinnteach nach fheum thu feitheamh ro fhada, ach **tha e na dheagh bheachd rudeigin a thoirt leat a chuidicheas tu gus an ùine a chur seachad.** Tha beagan leabhraichean agus magasains anns a' chuid as motha de chùirtean ach tha e nas fheàrr an fheadhainn as fheàrr leat fhèin a thoirt leat. **Ann an cuid de chùirtean, 's dòcha gun tèid agad air rudan a cheannach ri ithe agus ri òl agus bu chòir dhut faighneachd mu dheidhinn seo mus fhalbh thu.** A-mach bhuaithe sin tha e ceart gu leòr rudeigin a thoirt leat.

dè a thachras as dèidh dhut an fhianais agad a thoirt seachad?

As dèidh don t-siorraidh, an neach-aithris agus luchd-lagha sam bith eile na ceistean aca fhaighneachd, innsidh an siorraidh dhut cuin a tha thu deiseil a bhith nad fhianais.

Bidh thu air obair fìor chudromach a dhèanamh.

Meal do naidheachd agus tapadh leat.

Is dòcha nach bi e comasach don t-siorraidh co-dhùnadh a dhèanamh sa bhad a chionn's gum faod fianaisean eile a bhith ann. Faodaidh cuid de chùisean cùirte maireachdainn barrachd is aon latha.

Faodaidh an siorraidh co-dhùnadh na cùise a chur air ais gu èisteachd chloinne gus an tèid aca air bruidhinn mu na draghan mu dheidhinn leanabh no neach òg agus co-dhùnadh dè a dh'fheumar a dhèanamh airson cuideachadh.

No faodaidh an siorraidh co-dhùnadh gu bheil a' chùis seachad agus nach fheum e a dhol air ais chun an èisteachd chloinne.

Is dòcha gum bi an neach-aithris no an neach-lagha air chomas innse dhut mun bhinn. Mura bheil thu cinnteach mun bhinn no nach eil thu buileach ga thuigsinn, bu chòir dhut bruidhinn ris an neach-aithris no an neach-lagha gus faighneachd dhaibh am faod iad a mhìneachadh dhut.

Ge-bith dè a' bhinn, cuimhnich gun robh an obair agadsa mar fhianais mar phàirt chudromach dhen chùis.

cui mhni ch faighneachd airson cui deachadh

Mus tòisich a' chuis bu chòir dhut faighneachd don neach-aithris, an neach-obrach sòisealta no an neach-lagha mu rud sam bith mu nach eil thu cinnteach.

Bu chòir dhut innse dhaibh an-còmhnaidh mu dheidhinn dad a tha a' dèanamh dragh dhut. Bruidhinn riutha mu na tha thu a' faireachdainn.

Bu chòir dhut dèanamh cinnteach gum faigh thu cothrom tadhal air an t-seòmar-cùirte no seòmar ceangal telebhisean sam bith.

Bu chòir dhut smaointinn mu dheidhinn:

- **Dè na ceumannan sònraichte a b'fheàrr leat a chleachdadh**
- **Dè a tha thu airson a thoirt leat**
- **Cò a bhios a' dol còmhla riut**
- **Cò an neach-taice a bhios agad**
- **Dè an cuideachadh eile a dh'fheumas tu**

An uair a thu a' toirt seachad an fhianais agad, bu chòir dhut faighneachd dha na daoine sa chùirt mu rud sam bith leis a bheil thu a' feumachdainn cuideachadh.

Bu chòir dhut an-còmhnaidh innse do na daoine sa chùirt:

- **mura bheil thu a' tuigsinn rudeigin**
- **ma tha thu feumach air neapraig no deoch uisge**
- **ma tha thu a' tòiseachadh air faireachdainn tinn no sgìth**

Feuchaidh a h-uile duine ri do chuideachadh cho math 's as urrainn dhaibh.

ceistean?

Is dòcha gum bi e na chuideachadh dhut ceistean sam bith a tha agad a thaobh a bhith nad fhianais a sgrìobhadh sìos, gus an tèid agad air an sealltainn don neach-aithris, neach-obrach sòisealta no an neach-lagha no an neach a tha gad shealltainn timcheall na cùirte.

Seo cuid de rudan airson smaointinn mu dheidhinn agus feuchainn rim freagairt:

CEISTEAN?	FREAGAIRT
Cò a tha mi ag iarraidh a bhith còmhla rium ma choinnicheas mi ri neach-aithris no neach-lagha?	
Càit' a bheil mi airson coinneachadh ris an neach-aithris no an neach-lagha?	
A bheil mi airson scrion no ceangal telebhisean a chleachdadh?	
A bheil mi ag iarraidh neach-taic?	
Cò a dh'fhaodadh a bhith na neach-taice dhomh?	
Dè na rudan mu bheil mi draghail?	
A bheil mi airson tadhal air a' chùirt?	
Dè a their mi ris an t-siorraidh?	

a bheil ceistean sam bith eile agad?

CEISTEAN?	FREAGAIRT

Feuchaidh an neach-aithris, an neach-lagha no an neach-obrach sòisealta ris na ceistean agad uile a fhreagairt.

Tha an siostam eucorach againn an crochadh air fianaisean a thig don chùirt agus a dh'innseas an fhirinn mu na tha fios aca.

As aonais fianaisean chan urrainn do na cùirtean obrachadh ceart.

Cuimhnich nach eil gach fianais ach mar aon phàirt dhen chùis gu lèir.

An uair a tha thu nad fhianais, chan eil uallach ortsa airson an co-dhùnadh a ghabhas a' chùirt.

Tapadh leat airson a bhith nad fhianais.

beag fhaclair – dè a tha na faclan seo a’ ciallachadh?

Anns sa chùirt, tha daoine a’ cleachdadh tòrr fhacail nach eil thu ’s dòcha air a chluinntinn roimhe. Seo liosta de chuid aca:

casaid: rudeigin a tha cuideigin ag ràdh a thachair

sumanadh: am foirm oifigeil no an litir a tha ag innse do dh’fhianais a dhol gu cùirt shònraichte air ceann-latha sònraichte

clàrca (na cùirte): an neach a tha a’ cumail pàipearan agus clàran na cùirte

cruaidh-cheasnachadh: a bhith air do cheasnachadh leis an neach/luchd-lagha eile as dèidh an neach a tha air iarraidh air an fhianais a thighinn don chùirt – faic (prìomh) cheasnachadh

cùis lagha: cùis lagha fa leth no gnìomh anns a’ chùirt – faic èisteachd

oifigear cùirte (uaireannan theirear macer ris): neach a tha a’ cuideachadh an t-siorraidh – tha iad cuideachd a’ gairm gach fianais a-steach don chùirt

cuairt cùirte: cuairt don chùirt ron èisteachd cùirte gus leigeil le fianais fhaicinn cò ris a tha cùirt coltach agus barrachd ionnsachadh mu mhodhan-obrach cùirte

èisteachd chloinne: seo far a bheil an neach-aithris agus daoine eile a’ coinneachadh gus beachdachadh air draghan mu dheidhinn leanabh

fianais: na chanas fianais sa chùirt – faodaidh e cuideachd a bhith a’ ciallachadh dealbhan no aodach a tha air a thoirt don chùirt airson na thachair a shealltainn

(prìomh) cheasanachadh: a bhith air do cheasnachadh leis an neach-lagha a tha air iarraidh air an fhianais a thighinn gu cùirt. Tha an neach-lagha seo a’ faighneachd cheistean don fhianais an toiseach, ro ghin sam bith dhen luchd-lagha eile – faic cruaidh-cheasnachadh

èisteachd: faodaidh seo a bhith na èisteachd chloinne no na èisteachd cùirte. Is e an ceann-latha agus an uair far a bheil a h-uile duine a’ coinneachadh gus beachdachadh air a’ chùis no an fhianais a chluinntinn – faic èisteachd chloinne

comharrachadh: an uair a tha fianais a' comharrachadh a-mach an neach a tha e no i air a bhith a' bruidhinn mu dheidhinn – bidh seo uaireannan a' tachairt mus tòisich a' chùis lagha no faodaidh e tachairt sa chùirt

bòid: an gealladh creidmheach a tha fianais a' dèanamh gun innis iad an fhìrinn an uair a tha iad a' toirt seachad fianais sa chùirt – faodaidh fianais gealltainn an fhìrinn innse as aonais bòid cuideachd – faodaidh tu faighneachd mu dheidhinn seo

ro-fhiosrachadh: agallamh le fianais, leis an neach-aithris no an neach-lagha gus an cuideachadh le bhith a' deasachadh ro chùis lagha

taisbeanaidhean: rudan a tha air an sealltainn sa chùirt mar fhianais leithid litrichean no aodaichean

neach-aithris: an neach a tha a' coimhead as dèidh ùidhean na cloinne agus a tha an làthair aig èisteachd chloinne agus aig cùis lagha

neach-diona: neach neo-eisimeil a tha air ainmeachadh gus coimhead as dèidh ùidhean an leanabh

siorraidh: an t-ainm airson britheamh ann an cùirt an t-siorraidh

neach-obrach sòisealta: neach a tha ag obair le cloinn agus inbhich an uair a tha feum aca air barrachd cuideachaidh no stiùiridh

ceumannan sònraichte: diofar dhòighean airson fianais òg no inbheach so-leònte a chuideachadh gus fianais a thoirt seachad – m.e. ceangal telebhisean no scrion – faic neach taic

aithris: nota no clàradh a chaidh a dhèanamh leis na poileis de na tha am fianais air a ràdh

neach-taic: neach a dh'fhaodas fuireach còmhla ri fianais an uair a tha iad a' tighinn gu cùirt – faic ceumannan sònraichte

fianais: neach aig a bheil fiosrachadh mu rudeigin agus a dh'fhaodas innse don chùirt mu dheidhinn – faic fianais

Seirbheis Fianais: daoine aig a' chùirt a tha a' tairgsinn taic agus comhairle do dh'fhianaisean uile

na notai chean agad

Tha tuilleadh lethbhreacan den sgrìobhainn seo rim faotainn, air iarrtas, air teip,
rioched clò nas motha agus ann an cànanan coimhearsnachd.
Fòn gu 0131 244 2213.

© Dlighe-sgrìobhaidh a' Chrùin 2005

Tha an sgrìobhainn seo cuideachd ri fhaotainn air làrach-lìn Riaghaltas na h-
Alba: www.scotland.gov.uk

Astron B41393 06/05 (Gaelic)

Gheibhear tuilleadh lethbhreacan bho
Bùth-leabhraichean Blackwell
53 Drochaid a Deas
Dùn Èideann
EH1 1YS

Òrdain Fòn agus ceistean
0131 622 8283 no 0131 622 8258

Òrdain Facs
0131 557 8149

Òrdain Post-D
business.edinburgh@blackwell.co.uk

Thathar a' meas gu bheil an t-eadar-theangachadh seo na riochdachadh
cuimseach dhen tùs-sgrìobhainn

www.scotland.gov.uk